

promissiones, quibus Deus fidem suam Israelitis castra habentibus ad Sinai ante quadraginta annos obligaverat, in memoriam revocat. Non est igitur cur miremur, si nullae urbes et regiones continuò occurrant dilapso habitatore deserta; id enim sensim factum est, nullà interim regione ita derelictà; ut in desertum converteretur.

Nec dissimili ratione factum est, ut Josue tot devictos Chanaanæos reges recensere poterit, nullisque relinqueretur in eà gente populus Hebræorum armis intactus. Quemadmodum enim Gabaonitæ, à reliquis Hevæis divisi, foedus cum Israelitis sanxerunt, ita etiam contingere potuit, ut pars Gergesorum et Jebusæorum, à reliquis secedens, saluti suæ fugâ consulere; cum interim cæteri consensidis

cum populo Dei manibus occuparentur. In vacuas eorum sedes alii Chanaanæorum succedebant, quorum animos Deus obfirmaverat, ne datâ sibi respiciendi opportunitate uterentur. Providentia autem Dei, quæ micro oculoque consilio publicas plerumque calamitates magnis servare vicibus populorum, gentium, nationum, et regionum jubet, ingressum Israelitarum in Chanaanitidem servare voluit dispergendis in varia loca, ac potissimum in insulas Mediterraneæ et in Africam, Chanaanæis siquæ conditoribus clarissimorum imperiorum, simulque infrequentium antea regionum frequentatoribus usa est. Hæc ad nostram dissertationem, tum et argumentum quod tractamus, maximè conducere visa sunt.

IN TERRAM PROMISSAM GEOGRAPHICÆ ANIMADVERSIONES.

Quanti sit ad rectam sacræ Scripturæ intelligentiam scientia geographiæ sacræ, certum situm determinantis locorum, de quibus in eadem Scripturâ, persuasum omnibus satis scio. De ejus necessitate persuasi Eusebius, S. Hieronymus, peculiarem ad eam scientiam operam contulerunt. Post sacræ Crucigerorum bella, plures ex nostris laudabili huic studio addicti, ad sacrâ illa loca oculis suis lustranda se contulerunt, atque uberem ejus rei cognitionum messem retulerunt sibi, et nobis communicarunt. Tandem hisce veterum et recentiorum documentis adjuti doctissimi quidam ex nostris geographis, tabulas et methodos geographicas direxerunt, quibus in sacrorum librorum lectione magis magisque juvarentur. Adrichomius inter cæteros excellit maximè, tum amplioris operis volumine, tum et methodo et diligentia, faciem præferens cæteris omnibus, qui eandem post illum viam ita triaverunt, ut præcedentis tanquam vestigia relingere viderentur.

Quaresmius, Sansonius, Du Val, de la Rue, Cellarius, Hortelius, S. Bochartus, Bonfrerius, P. Lubinus, P. Lamy Oratorii, Ligfootus, ut cæteros sileam, argumentum hoc maximè illu-

strarunt; sed adnitentibus illis plurimum adhuc superest emendandum in tabulis. Quantæ adhuc in geographiâ sacrâ tenebræ!

Quod maximè necessitatem errandi fecit geographis, illud reputandum est, nimirum certam locis omnibus, de quibus in sacrâ Scripturâ et Josepho, sedem determinandam illos suscepisse. Factum inde, ut casu multa signarentur in tabulis locorum nomina, quorum incertissimus situs, et nihil de illis habetur explorati, quàm quòd ad hanc vel illam tribum aut religionem pertinerent. Lectores interim, qui in ambiguo versantur, commodum sibi arripunt, quæcumque oculis subjecta vident, omnia indiscriminatim admittendi, rati certum illum esse naturalem locorum situm. Post priores illos, succedentes geographi, alter alterum excubens, ut moris est, perpetuam faciunt errorum tum successionem, tum etiam penè ad infinitum propagationem.

Alteram errandi occasionem præbet hebraici idiomatis et etymologiarum ignorantia. Plures inde urbes in unam confusæ; ex unâ plures factæ, quòd scilicet genuina vocum significatio lateret. Sunt, ex. g., una et eadem urbs *Rathomes*, et *Hirsemes*; sicut et *Gazer*, *Gazera*,

Gezer, *Gezera*, *Gezeroth*, *Gezerothaim*, *Gizerot*, *Gideroth*, *Gadarath*, *Gaderoth*; una et eadem *Asor* et *Esrom*, *Hazerim*, etc., cum interim varia hæc nomina totidem urbium credita sint. Confusa sunt vicissim hæc duo discretarum urbium nomina, *Thamar*, *Hazason-thamar*. *Thamar* in Hebræo palmarum, arborem in regione frequentissimam, exprimit, cujus nomine plura in Palestinâ loca censentur. Urbes Palestinæ pleræque in collibus eminebant; hinc toties recurring nomina *Cabaa*, *Cabbaton*, *Gabbatha*, *Gabaon*, sicut et *Ramath*, *Ramoth*, *Ramathaim*, *Remmon*, quibus vocibus collis, vel editus aliquis locus designatur. Idem ferè species in nominibus urbium *Beer*, *Beroth*, *Bera*, *Berothaim*, *Ain*, *Enna*, *Ennon*, *Enan*, quorum etymon è puteis sive fontibus ibi frequentibus. Non ita verò reputandum est, quasi *Beer*, *Bera*, *Beroth*, *Berothaim* loca semper inter se diversa significent; sunt enim interdum unius ejusdemque synonyma. Simili exemplo voces *Beth*, *Hir*, *Cariat*, vel *Hazer*, *Asor*, *Hazerim*, alteri cuique nomini adjecta nihil aliud significant, quàm *urbs*, *mansio*, vel, *atrium*; quare indiscriminatim usurpatur *Arbee*, vel *Cariat-Arbee*; *Lehem*, sive *Beth-Lehem*; *Ennon* et *Hazer-Ennon*. His ambagibus implicatur quicumque hebraicum idioma vel non satis callent, vel ignorant. Huc pariter referenda vitia illa orthographiæ in propriorum nominum adscriptionibus, quibus adè foedantur tabulæ, ut vix ultra agnoscantur. *Cariat-iarim* *Cariat-baal*, *Baal*, *Baala*, *Balim* *Juda*, *Sedei-jarim* plura sunt ejusdem urbis nomina: et *Cabaa* (1 Reg. 7, 1), nihil est aliud quàm collis *Cariat-iarim*. *Ramatha* prophetae *Samuelis* sedes, alia planè fuit ab urbe cognomine inter *Liddam* et *Jerusalem* in viâ ex *Joppe* *Jerusalem*; *Ramatha* enim *Samuelis*, cui agnomen *Ramatha* *Sophim*, sita erat in montibus *Ephraim* (1 Reg. 1, 1), multò planè septentrionalior. *Boza*, *Bostra*, *Bezor*, et *Bozor* unius sunt urbis nomina in *Transjordanis* et in tribu *Ruben*, 25 milliariis ab *Edrai*.

Nec parùm offundendis veritati tenebris contulit nimia itinerantium credulitas. Quo tempore Crucesignatorum armis terræ sanctæ loca cesserunt, discurrerent regionem Christiani, eâ semel inducti persuasione, quæ Josue et Josephi ætate nota essent, sibi etiam occurrere omnia, ad minimam nominum vel sitûs affinitatem, vel similem aliquam conjecturam statim, veluti sibi exploratum, pronuntiabant hanc *Bethuliam* esse, hinc quercum *Mambre*, vel

speluncam *Loth*, illic *Terebinthum* *Jacob*, sepulcrum *Adami*, domum *Cleophae*, quiper *Jonam* *Eliæ*, fontem *Agar*, vel *castellum*, quòd *contra voc est*, et alia hujus generis sexcenta.

Postquàm Saraceni et Turci loca parauerunt, rara illa monumenta, unde geographiæ aliquid subsidii pararent, vel gentis vel temporis injuriâ omnia destructa sunt. Regionem discurrerent prædones et Arabes desertam ferè reddiderunt; ut nostrâ pariter ætate tutum non sit euntibus per ea loca iter, nisi cum illis, quas vocant, *caravanis*, constantem semper viam tenentibus, neque divertere audentibus quicquam, neque sustinentibus tamdiu in uno loco, ut ullius urbis vel agri faciem delineant; gravius sibi aliquid è populis illis barbaris, rudibus, suspiciosis, metuencis. Factum inde, ut parùm adjumenti contulerint nobis itinera doctissimorum virorum illius ætatis, quorum unicè labores aliquid tantum contulerunt, ut certas locorum quorundam distantias, sicut et flumina et montes, disceremus. Accedunt his omnibus ducum itineris infertæ fabellis et parùm assertis traditionibus relationes. Quare illud nobis jure est asserendum, nihil habere nominis explorati quàm terræ sanctæ regionem.

Regionis limites meridionales satis apertè, si attendatur, *Moses* describit. Ducit enim lineam meridionalem à mari Mortuo, et à deserto *Zin*, regioni *Edom* proximo, ac ad ascensum *Scorpionis* deflexam protendit usque ad *Senna*, et *Cadesbarne*; inde verò ad usque *Adar* et *Esamonas*, ex quo gyrantem fecit usque ad torrentem *Ægypti*, et ad litus magni maris, nempe *Mediterraneæ*. Loca illa à *Moysæ* expressa non rectè sanè lineâ à mari Mortuo ad *Mediterraneum* ducunt; quare appositè quidem sacer historicus bis utitur verbo *gyrare*, reipsâ enim ducta meridionalis linea gyrat ad meridiem occidentem versus à latere *Ægypti*.

Ad Idumæam quod attinet, non satis distincta variorum temporum discrepantia in errore geographis induxit. Quò igitur Scriptura seculum ipsa cohereat, duas admittimus *Idumæas*, vel regiones *Seir*, necesse est; alteram scilicet ad orientem Palestinæ in montibus *Galaad*, *Edrai* versus, quo in loco inclaya urbs *Boza* (*Josue* 20, 8, et 21, 27, 36; *Isai* 54, 6, et 25, 1; *Jerem* 47, 24, et 49, 15, 22). Aliam verò ad meridiem *Juda* in *Arabia* *Petræâ*, à finibus *Juda* usque ad mare Rubrum et sinum *Elypticum* protensam. Postremâ reipublicæ *Judaicæ* ætate, nempe post captivitatem *Babylonicam*,

ditionem suam propagantes Idumæi, urbes meridionales Juda plurimas usque ad Hebrum vel circum sibi usurpârunt.

De regione Edom, vel Seir ad orientem terræ sanctæ, vide Gen. 32, 5, ubi legas Jacob è Mesopotamiâ reducem, cum adhuc trans Jordanem esset, adventis sui nuntios ad Esau fratrem suum misisse, quod ut rescivit Esau ipsâ eadem die (non longè enim morabatur) in occursum fratris venit. Et 2 Reg. 8, 15, 14, Davidem è Syriâ reducem Idumæam sibi jure armorum subegisse. Constat autem Idumæam meridionalem regredienti è Syriâ et Emat Jerusalem, in viâ occurrere nequaquam potuisse. Alibi verò (3 Reg. 11, 18), Adad filius regis Idumææ è eadè servatus, subductus fuit ex Idumæâ in Madian, inde Pharan, tandem in Ægyptum. Porro de Madian hic agitur, tanquam ad orientem maris Mortui. Regionem Edom ad orientem Chanaanitidis et in montibus Galaad exhibentur Idumæi montis Seir fœdere juncti cum Ammonitis et Moabitibus, tanquam cum limitrophis gentibus, arma in Hebræos ferre (2 Paral. 20, 2, 10; Ezech. 25, 8, et 53, 1, 5). Ad eam regionem pertinebat Jobe posteris Esau (vide Comment. in Job. 1, pag. 5, 4, et Jerem. Thren. 4, 21).

De regione Edom vel Seir ad meridiem Juda, quò nulla sit controversia, vide Comment. in Genes. 14.

Quæ Juda obtigerat, regio protendebatur à mari Rubro usque ad Ægyptum. Sub Salomone, et deinceps etiam sub Josaphat (3 Reg. 22, 49), Asiongaber et Elat ad sinum Elaniticum regibus Juda parebant. Post defectionem Jeroboami, cum tribus Simeon jugum excussisset domus David, ejusdem familie reges per data temporum intervalla plures urbes ex eadem tribu (vide 1 Prov. 4, 41, 42, 45) occupârunt: et jure illi quidem, suam enim veterem partem repetebant (Vide Josue 19, collatum cum Josue 15), in quam volentes Simeonitas admiserant.

Alii sunt igitur limites constituendi regio Juda, quàm qui plerùmque ponuntur; duplè enim major patebat illi regio quàm in tabulis geographicis obineat. Excurrebant enim plus multò ad meridiem, ut quidquid Græcis et Romanis sub Idumææ nomine postea innovit, totum sibi Juda olim vindicaret. Non est igitur, cur vehementer miremur instructissimos illos regum Juda exercitus, nec portentosos planè hominum ejus ditios census, tum alibi sæpè, cum maximè sub Josaphat (2 Par.

17, 15, 16, etc.), cujus natu armabantur 1,160,000 virorum, exceptis urbium custodiibus, militibus et copiis item quæ stabant in armis. Regio erat enim optimè disposita, culta maximè et feracissima; cui ad commodum accedebat cum finitimis commercium, quibus omnibus abundè numerus ille hominum et major etiam sufficiebatur. Quæ ad meridiem Juda squalidæ nunc jacent regiones florentissimæ tunc erant maximè, et urbibus ac vicis, tum postremis reipublice Judaicæ annis, cum etiam post eam ætatem; nec ad extremam hanc desolationem redactæ sunt, nisi inmisso à Deo rerum omnium exterminio per Turcas. Ipsum terræ sanctæ centrum irrigabat lacte et melle manantes fluvii; quod fidem superat de regione nihilè fermè hodiè Arabiâ Petræâ feliciori. Si quis è rebus presentibus de præteritis argumentum caperet, potuissetne in animum inducere, tanto incolarum numero, quantum insinuat Scriptura deserta hæc loca floruisse? Non est ergo è presentibus ad præteritum regionis alicujus statum semper certa consecutio.

Nunc seges est, ubi Troja fuit.

(Ovid. *Epist. Heroid. 1.*)

Regio Gazam inter et Ægyptum squallet hodie; totam enim occupant fluxæ semper arenæ, steriles, et salinum quoddam sabulum, fructibus ferendis ineptum. Hæc loci pictura, quam non recentiores tantum, sed veteres etiam exhibuerunt; narrant enim Cambysem nunquam id commissurum fuisse, ut exercitum suum per eas regiones in Ægyptum duceret, nisi unus ex Arabiæ regibus camelos ingenti planè numero, ferendis potabilibus aquis, et comæatibus cæteris suffecisset (Herodot. 1. 5, c. 5, 6, 88). Vera sunt hæc: sed non minùs constat, suos fuisse olim in eo regionis tractu incolas. Uno enim geographorum consensu patet, littoris Mediterranei totum tractum inter Gazam et Pelusium habuisse urbes Raphiæ, Anthedonis, Rincoluræ, Berthaphu, Ostracina: et nostrâ etiam ætate plura adhuc manere columnarum et ædificiorum rudera, veteris magnificentiæ vestigia, testantur Itineraria (Thevenot *Itiner. orient. p. 2, c. 35, et Petr. della Valle Ep. 15*). Spectantur etiam vici pagique Arabiam versùs, et ad mare; quin et infra Cariam septentrionem versùs procedendo, et à Gaza ad meridiem retrocedendo, spatium est terræ sanæ longum; incultum reipsâ, sed cultura non impatiens. Leucas non supra 15 vel 20 nec la-

pius à mari protensæ tenent arenæ.

Laterum septentrionalium situs et dimensio præ meridionalibus plus etiam latuit interpretibus: quibus errandi occasione ipsa quodammodò Scriptura suppedavit, terminos modò Libanum constituens, modò loca alia magis remota et minùs cognita. Has in speciem antilogias conciliaturi interpretes, in antilogiam reipsâ prolapsi sunt, quærentes eis et ad meridiem Libani urbes *Hethalon, Sedada, Emath, Sabarim, Sephama*, etc., quæ omnes ad tractum pertinent ultra Libanum, et in Syriæ centro. Quâ tandem tenebantur de figurâ et tractu Libani ignorantione, factum est, ut erronea traderent de introitu Emath, de urbibus Rohob, Aphc, Emath, etc. Nec meliora nos interdum dedimus de introitu Emath, et in Libani descriptione. Sed majori sedulitate et studio argumentum illud versantes, aliorum tantum et nostrum errorem intelleximus, persuasi Libanum et Antilibanum duos esse parallelos montes, quos inter longa vallis distinguit, patens ad septentrionem vel septentrionem occidentalem, quâ parte Syriam spectat; perpetuâ verò montium catenâ duos illos monte jungente ad meridiem, clausa, quâ parte Judaam respicit. Quare perpetuus est montium ductus in equini ferri similitudinem gyrans, cujus longitudo à meridie ad septentrionem; Libanum scilicet post Sidonem usque ad ulteriora urbis Tripolitane porrigitur: Antilibanus verò à fontibus Jordanis usque ad tres leucas Belbec infra, Laodicæam Cabiosam vel Scabiosam versùs.

Congruit hæc locorum descriptio non Plinio tantum, Eusebio, et S. Hieronymo (1), sed recentiorum Itinerantium exactissimis. Plinius Libanum dicit post Sidonem, protendi verò assertit secundum Mediterraneum usque Syriam, 1500 stadiorum tractu; Antilibanum verò è regione illius ponit, mediam inter duos constituens valem Cœlesyriæ, olim in extremâ sui orâ ducto muro ad utrumque montem clausam (2).

(1) Vide Eusebium et S. Hieronymum ad vocem *Antilibanus*; constituunt enim eum montem ad orientem Libani, Damascus versùs; et S. Hieronymus in Ezechiel 20, censet, Terram Promissionis à septentrione ad usque montem Taurum protendi; completi verò in suo ambitu Phœniciam, Cœlesyriam, et Giliçiam. Vide etiam eundem sanctum Hieronymum Epist. ad Dardan. et in Ezech. 7, et RR. in *Cemar. Jerosol. Scherhli. pag. 36. Vido Ligot. cap. 11. Chorograph.*

(2) Plin. lib. 5, cap. 29: « A tergo Sidonis Libanus orsus mille quingentis stadiis Symicram usque porrigitur, quâ Cœlesyria cognominatur: huic par, interjacente valle, mons adversùs Antilibanus obtenditur, quoniam muro conjunctus. »

Strabo, lib. 16, locum aliter describit; namque paulò supra Tripolim ad mare Libanum repetiit, Antilibanum verò Sidonem versùs inire testatur; finem autem utriusque montis constitui circa montes Arabiæ. Vallis intermedie latitudinem ad ostium quidem versùs mare 200 stadiis, in medio verò tractûs duplè majori stadiorum mensurâ dimelitur. Hunc sibi duccem in Libano et Antilibano describendo plerique constituentes, duos parallelos montes ex oriente ad occidentem exhibent. Verùm Maundrellus (Maundrel *Itiner. Aleppo Jerus. pag. 201, etc.*), narrat, movisse è Sidone, atque transgresso inde Libano, in subjectam demùm valem descendisse, quo loco duas leucas latitudinis dimeliebatur; longitudine verò plurimum iteri par fuisset. Ejus situs ad septentrionem et orientem; et ad meridiem occidentem septi ejus latera duplex montium parallelorum, et ejusdem planè figuræ ductus. Prima montium catena ea est, quæ vallem et urbem Sidonis interjacet; altera è regione Damascus respicit; illa Libanus est, hæc Antilibanus.

Septentrionales limites terræ promissionis describens Moyses, illos ducit (Num. 34, 7, 8, 9) à mari magno usque ad montem altissimum, (ad litteram ad montem montium) à quo venient, ait, in Emath usque ad terminos Sedada; ibi usque confinia usque ad Zephrona, et Villam Enan seu Hazer Enan. Hi erunt termini in parte aquilonis. Inde metabantur fines contra orientalem plagam, de Villâ Enan usque Sephama; et de Sephamâ descendens termini Reblata. Animadvertendum hic sedulo Enath in medio lineæ septentrionalis ex oriente in occidentem consistit; ita pariter Enan in medio jaceisse lineæ orientalis ex septentrione in meridiem, ut post eam urbem lineam ad septentrionem tenderet in Sepham et Reblam; unde perveniet, ait Moyses, contra orientem, ad mare Cenereth. Porro Sepham, et Rebla urbes erant Syriæ; Enan constituitur ad meridiem Damasci. Hanc Moyses ideam ingerit de septentrionalibus Palestinae limitibus. Luculentiora Ezechiel 47, 15, etc.: « A mari magno (Mediterraneo) via Hethadon venientibus Sedad, Emath, Beroth, Sabarim, quæ est inter terminum Auran, Cazer-Emnon terminum Damasci; protendebatur autem ex oriente in orientem, paulò licet è septentrione ad me-

ridiem vergens, in medio autem suae longitudinis ad septentrionem impositam habebat urbem *Emath*.

Id loci spatium tenebant Amathæi, Samaræi, Aradii, Aracei, Sinæi veteres incolæ: *Emath*, *Smyræ*, *Aradi*, *Arces*, *Sin* vel *Sina*, quem populum *Moyses* recenset inter posteros *Chanaan* (*Gen.* 10, 16, 17, 18), anathemati devotos: quamquam si vulgarem hypothesein, limites terræ promissionis ad Libanum restringentes sequeremur, regiones illæ omnes ab anathemate immunes pronuntiandæ essent.

Ennon sive *Hazer enna* apud *Ezechielem* et *Moysem* notatur, veluti prima urbs, unde linea septentrionalis à septentrione in meridiem ducitur. Designari illam credimus apud *Ptolemæum* nomine *luncæ*, et in tabulis *Peutingeri* nomine *Zennos*, 50 mille passibus circiter à *Damasco*.

Ad hæc, nullus est dubitandi locus, assignatas à *Josue* Israelitis *Syriæ* quasdam urbes, multum ultra limites in vulgaribus tabulis geographicis præscriptos. E. g. (*Josue* 19, 30): *Maara Sidoniorum* ipsa est *Maratha*, vetus urbs *Phœnicum*, juxta *Strabonem* (*Strab.* 1, 16, pag. 518). *Aphec*, urbs celebris sub postremis regibus *Juda* et *Israel*, sita erat in *Coesyria*. Ad hæc *Ama*, sive *Boramma*, arx, sive excelsus locus in *Libano*, de quo *Strabo* lib. 16, pag. 320. *Roboh* sive *Beth roboh* in valle ultra *Libanum* (vide *Judic.* 18, 28, et *Josue* 10, 50). Ita verò de regibus *Syriæ*, *Zobæ* et *Roboh* agit *Scriptura*, tanquam de principibus ditionem habentibus ultra *Hebræorum* terras sub *David* (2 *Reg.* 10, 6, 8); interim verò alibi docet, urbem *Dan* vel *Lesem* constitutam fuisse in valle *Beth-roboh*; quod in causâ est, cur eandem urbem ponamus in imâ et extremâ orâ meridionalis vallis *Buccæ*, è regione *Lesem* sive *Dan*, quæ urbs erat à meridie *Antilibani*, unde via ducebatur è *Palæstina* in *Syriam*. Tandem *Josue* labentibus ætatis suæ annis (*Josue* 15, 4, 5), multum adhuc regionis subjugende ab *Israelitis* restare his verbis designat: *Hevei*, omnis terra (*Chanaan*) et *Maara Sidoniorum* usque *Apheca*, et terminos *Amorrhæi*, ejusque confinia. *Libani* quoque regio contra orientem, à *Baalgad* sub monte *Hermon*, donec ingrediatur *Emath*. Omnium (terra) qui habitant in monte, à *Libano* usque ad aquas *Mascephos*.

Cæteri *Libani*, apud sacros libros et *Itineraria* celebratissime spectantur supra et ad orientem *Biblos* et *Tripolis*; hodiè tamen supersunt tantum in crepidine quâdam *Libani*, et raris

cum ibi spectatæ proceritatis (1). Quam major erat numerus, quamquam non in toto *Libano* unquam natas arbores illas credo. Insinuat etiam *Scriptura* hunc, quem designant *Itineraria*, locum, nempe *Biblos* versus, ipsum fuisse olim cedros suppeditantem; namque *Itinerariis* sectoribus suis eadèam illam materiam in secâ divisam, atque inter se commissam, maritimo itinere deducebat *Joppe*; inde vero terrestri *Jerusalem* (3 *Reg.* 5, 18). Hæc satis pro asserendis septentrionalibus terræ promissionis constitutis à nobis limitibus. Nunc ad orientales.

Unum *Euphratem* orientalem terræ promissionis limitem assignat *Moyses* *Gen.* 15, 18; *Deut.* 17. Alibi verò (*Num.* 34, 10, 41), exactiùs rem prosecutus, protendi illos ab *Enan*, et per orientalem plagam maris *Cinereh* sive lacus *Genesareth*, ad usque extremam oram maris *Mortui* deduci. Recenset insuper *Ezechiel* 47, 17, *Damasco*, *Ennon*, *Hazetichon*, *Auram*, mediam *Galaaditidem*, et *Jordanem*, cujus est ostium in mare *Mortuum* vel orientale.

In assignandis singularum tribuum limitibus hoc servatum est potissimum, ut intra privatos unius cujusque veluti cancellos omnes concluderentur urbes, juxta assignatam à *Josue* per familias rationem; sed invitis licet ea quandoque imposita necessitas, ut extra lineam locorum quædam nomina adscriberentur, in dirigendis maximè tribubus *Dan* et *Simeon*, quarum sortem tribus *Juda* complectebatur, et urbes possidebant interdum in ipso tribuum finitimarum sinu. Insuper scitum est, occurrere non semel apud *Josue*, ut urbes in primâ regionis distributione certe tribui assignatas, alteri in posteriori divisione adscriberet. Constat insuper loca plurima jure acquisitionis ex unâ tribu, cui ab initio cesserant, ad aliam, quæ pulsus è loco *Chananæis* sibi adsciverat, transisse. Exempla ejus rei plurima legas in *Commentario*.

Geminæ urbes *Bethoron*, superior nempe è inferior, ita notæ sunt, quam quid aliud. Inferior in eminenti quodam loco inter *Lyddam* et *Jerusalem* spectabatur, 100 stadiis circiter ab eadèam *Jerusalem* (*Antiquit.* lib. 20, c. 4, collatum cum lib. 2 de *Bello* cap. 20), vel duodecim millibus passuum juxta *Itinerarium* *Bur-*

(1) *Maudrellus* p. 259, primæ magnitudinis 16 numeravit; inferiorum verò planè multas. *Thevenoth* 25 tantum indiscriminatim omnes, quæ majores quàm minores recenset cap. 60. Alius apud *Dazallier* ann. 1638, omnes simul 50 inter quos 20 majores habet.

degalense, à quo *Bethar* appellatur. Superior *Bethoron* remotior quidem erat à *Jerusalem*, sed in eadèam directionis lineâ, si quis è *Jerusalem* vel *Diospoli* *Cæsaream* peteret. Narrat *S. Hieronymus* (*Epitaph. Paulæ*), *S. Paulam* ex *Emmaüs* iter *Jerusalem* versus dirigentem, venisse *Bethoron* inferiorem et *Bethoron* superiorem, urbes olim à *Salomone* constructas, deinde temporum senio collapsas. Sed hæc nunquam cum veritate coherant, ut *S. viri* ætate ipsam de situ urbis memoriam penitus excidisse oporteat. Erant enim magis septentrionales *Jerusalem*, quam *Emmaüs* et *Nicopolis*. *Itinerarium* *Antonini* urbem *Betaron* vel *Bethar* collocat 18 milliar. à *Cæsareâ* *Palæstinæ*, et 22 milliar. à *Diospoli*; *Itinerarium* *Burdigalense* 20 milliar. à *Diospoli*, et 16 à *Cæsareâ*. Porro alia erat hæc à *Bethoron* inferiori inter *Jerusalem* et *Diospolim* media; quare confundam oportet cum *Bethoron* superiori. Itaque inter geminas illas spatium erat 24 milliar. circiter; inferior meridiana erat; superior septentrionalis *Diospoli*. In *Commentario* ad *Josue* 16, 5, scripsimus, *Bethoron* superiorem in orientali portione tribus *Ephraim* satis proximè ad *Jordanem* sitam esse, quem locum apertissimè designare textum *Josue* repetivimus (1). Legimus enim in illo, limites orientales *Ephraim* duci ab *Atharoth-Addar* ad usque *Bethoron* superiorem. Verum si ea, quæ hucusque disputavimus, vera sint, ita *Josue* locus explicandus est: Sortis *Ephraim* limites orientales ponebant *Atharoth-Addar* et *Jordanis*, septentrionales verò definebat lineâ à *Bethoron* superiori usque ad *Mediterraneum*.

De mari *Mortuo* plura animadversione digna occurrunt. Exhibetur plerumque in tabulis, veluti in rectam lineam protensum à septentrione ad meridiem longitudine 20 vel 24 leucarum, latitudine verò, ut majus, 6 vel 7, sed figuram potius exhibuisse constat lunæ decrescens, cum ex agro *Jericho*, nonnisi unius leucæ tractu à mari illo distante, portio tantum maris illius spectetur longitudinis 4 leucarum circiter, latitudinis duo; reliquis verò ejusdem, quod retrò post montes ad orientem et occidentem ejusdem maris gyrant, objectum eorumdem montium prohibitis (*Doubdan*, c. 59). Memorant veteres (*Strab.* 1, 15) *Sodomæ* et circumjacentis ad 60 stadia regionis eversionem, cujus supersunt ad litus ejusdem ma-

(1) *Josue*, 16, 5: *Possessio eorum contra orientem Atharoth-Addar usque Bethoron superiorem*.

ris documenta. *Eusebius*, et sanctus *Hieronymus* (in locis, in *Sodomâ* et in *Adamâ*) ita de *Sodomâ* et *Seboim* agunt, quasi de locis suâ adhuc ætate in ripâ occidentali ejusdem subsistentibus. Sermo etiam de *Seboim*, tanquam de manente urbe habetur 1 *Reg.* 15, 48, sicut et de *Adamâ* apud *Septuaginta* in *Isai.* 15, 9. De suâ ætate testatur *Josephus* (*de Bello* lib. 4, cap. 24, in græc. pag. 892), spectari adhuc vestigia quinque urbium in littore lacus *Asphaltitis*. Apud *Stephanum* (in *Engada*), et in notitiis legitur *Sodoma*, quæ urbs erat episcopalis in provinciâ ecclesiasticâ *Betrææ*. Sita erat inter *Engaddi* et *Thamar*, ac proinde satis proximè ad extremam oram meridionalis maris *Mortui*. Nec sanè alibi *Sodoma* collocanda; fieri enim vix potest, ut multum distaret à *Segor*, quò *Loth* è *Sodomâ* pedem retrahens, post aliquot viæ horas sub ortum solis pervenit. Inferior loco erat *Seboim*, et ad septentrionem. Unius ex urbibus rudera, multum intra maris alveum excurrentia, spectari contingit ad ripam orientalem post an. 1650 (*Tabul. D. du Fer.*); sua exhibitit litus occidentalis in ipsum pariter alveum excurrentia, quâ parte litus illud plantium *Jericho* habet aversam (vide *Maudrel*, pag. 142). Quibus ita se habentibus, constitutas tenemus quatuor urbes, *Sodomam*, *Seboim*, *Comorrhâ* et *Adamam* in eodem fermè quo olim situ, longè planè ab illo, quem in tabulis obtinent. Est enim *Sodoma* in tabulis 10 vel 12 leucæ à *Segor* distans, cum reipsâ 4 vel 5 tantum recedat. *Maris Mortui* humiliores esse aquas nonnullis in locis oportet, quippe quod ab *Arabibus* camelos inequantibus transvadentur.

De *Carmelo* non minor est disquisitio. Urbs *Carmeli* 10 milliar. ad orientem *Hebron*, quam *Romanorum* præsidium tenebat, legitur apud *Eusebium*. Eò loci greges habuisse suos *Nabal* credit *Eusebius*, sed vix hæc mihi persuaderent; maloerim enim tres montes *Carmelos* distinguere, alterum juxta *Pharaz* et *Maonim*, ubi *Nabalis* greges, et *Saul* triumphalem arcum, perpetuum victoriæ suæ in *Amalec* monumentum, erexit; alium juxta *Ptolemaidam* ad *Mediterraneum*; tertium ad occidentem maris *Mortui* 40 mille passibus ab *Hebron*; de quo faciliè postremo loco sermo est *Josue* 15, 25, ubi *Maon* et *Ziph* jungitur. Porro alterius urbis *Ziph* mentio occurrat in eodem capite vers. 24, jungiturque *Asor*, *Cades*, et *Jethnam*. Est etiam interdum *Carmelus* appellativum nomen.

Urbis *Eleutheropolis*, cujus frequenter nos

ia hęc lucubrations, et unde pariter Eusebius ac S. Hieronymus mensuras ferē omnium meridionalium urbium Judæe deduxerunt, sita erat ad meridiem Masphæ, ad occidentem Morasthi et Odollam, ad septentrionem Ceizæ atque Hebron. In Itinerario Antonini est 20 millibus passuum à Jerusalem, et 24 ab Ascalone (vide Cellar. l. 5, cap. 15, pag. 555, 554). Quantum ab Eleutheropoli distet Hebron, nihil expressit Eusebius; sed ego 10 millia passuum circiter constituerim; posuit ille Ceilam 8 miliar. ab Eleutheropoli Hebron versus. Itinerarium Burdegalense spatium constituit 50 miliar. inter Jerusalem et Hebron; sicut et 9 miliar. inter Betsur urbem Eleutheropoli proximam, et Hebron. Non longè aberat amœ-

nissimus ager Sephar, secundum viam è Gazà Jerusalem, et vicissim. Per hanc vallem iter dirigere Jerosolymam constituerat Holofernes; per hanc rex Antiochus Eupator exercitum suum in eam urbem deduxerat; et cum inter eundem urbem Betsuram offensus, obsidione illam vallavit (1 Mach. 6, 31, etc.). Appellabatur via illa Idumæe. Idem pariter ager insignis est caede exercitūs Zaræ regis Arabiæ (2 Par. 14, 9), et diu post Gorgiæ copiarum Syriæ imperatoris (2 Mach. 12, 32, etc.). Urbs Maresa non longè ab Eleutheropoli spectabatur. Per eandem viam et per agrum Sephalæ è Gazà Jerusalem proficiscuntur nostrà ætate itinerantes.

INSTRUCTIONES ET MYSTERIA QUÆ IN JOSUA CONTINENTUR.

Spiritus sanctus ipse Josue laudibus extulit ore Ecclesiastici, qui sic loquitur: *Fortis in bello Jesus Nave illum ita Græci nuncupant successor Moysi in prophetis, qui fuit magnus secundum nomen suum (quod salvatorem significat), maximus in salutem electorum Dei, expugnare insurgentes hostes, ut consequeretur hereditatem Israel. Quam gloriam adeptus est in tollendo manus suas, et jactando contra civitates romphæas! Quis ante illum sic restitit? Nam hostes ipse Dominus perdidit. An non in iracundiâ ejus impeditus est sol, et una dies facta est quasi duo? Invoçavit Altissimum potentem in oppugnando inimicos undique, et audivit illum magnus et sanctus Deus in saxis grandinâ virtutis raldè fortis. Impetum fecit contra gentem hostilem, et in descensu perdidit contrarios, ut cognoscant gentes potentiam ejus; quia contra Deum pugitare non est facile. Et secutus est à tergo potens; et in diebus Moysi misericordiam fecit ipse, et Caleb filius Jephone, stare contra hostem, et prohibere gentem à peccatis, et perfringere marmur malitiæ. Et ipsi duo constituti, à periculo liberati sunt à numero sexcentorum millium pedum, inducere illos in hereditatem, in terram que manat lac et mel.* Cap. 16, v. 1 et seq.

Ad succedendum Moysi Josue designatus, et à Deo delectus ad Israel introducendum in terram promissionis, signum est veri Josue,

nampe Salvatoris mundi qui venit ad perficiendum opus cui lex Moysis preparabat, et ad introducendum in hereditatem æternam illos qui participes non fuerint idololatricæ oblationis, et querelarum quæ tot Israelitarum mortem pepererunt in deserto.

Jordanis aquæ cujus transitus Israelitis aperuit accessum ad terram Promissionis undas baptismi significat, per quas transire debemus ad introeundum in Ecclesiâ et ad obtinendum hereditatem æternam.

Circumcisio quam Israelitis præcepit Josue ut illos prepararet ad Pascha faciendam, et ad signum proprium et singulare illis imprimendum, effugit circumcisionem mentis et cordis quæ veros Dei filios planè distinguit, et sine quâ nemo piè potest celebrare Pascha christianum, quod solum prodest hominibus puris rejicientibus quicquid illos assimilat illis iniquitatis.

Gentes à Josue sublacte, omnes illius miraculosæ et continuæ victoriæ, Chananeorum irriti conatus, et vana incepta tot regum contra illum consociatorum, totidem sunt signa miraculosi modi quo in mundum vulgata est Christiana religio, invitis inferni et seculi dominationibus. Vi gratiæ suæ, virtute crucis, et efficiëntiâ vocationis suæ, Jesus Christus omnes potuit ad se attrahere, fortique ac snavi invitamento infensissimos hostes sibi conciliare. Gentilium insectationes, hæreticorum

defectiones, intestinaque bella malorum Christianorum, victorias Christi retardare non poterunt. Licet resistere populo Israel et illum vincere cum scelus admisit retinendo partem aliquam sceleris Jericho; verus autem Josue fines imponit inimicorum dominationi et malitiæ, propriæ illorum arma et propriam illorum malitiam contra ipsos vertit.

Cum terram Promissionis Israelitis dividere oportuit, sortem voluit Deus, nempe suam voluntatem quam sorte exprimeret, huic divisioni præesse, ut natura plusve minusve fructuosa fortuitæ portionis cujusque tribus nullæ contentioni locum daret, nemoque suspicari posset Josue et Eleazar gratiâ jus inflexisse. Cæterum autem hæc divisio sorte directa nobis depingit imaginem nostræ vocationis gratiæ ad regnum cælorum terrâ Promissionis

figuratum; nam, ut loquitur Paulus Apostolus Ephes. 1, 11: *In Christo et nos sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum ejus qui operatur secundum consilium voluntatis suæ.*

Fœdus demum quod Israelitæ cum Deo inveniunt Josue ope, plura adjuncta continet insignia quæ nobis in illo ostendunt plura signa novi fœderis quod Deus inivit cum hominibus Jesu Christi operâ: timere Deum ut patrem, illi et per amorem servire, et astringere sese videre ac sinceræ gratitudinis vinculo, hæc omnia huicse fœderis leges componunt; nos Deo sincerè totos astringi vult Jesus Christus; cor hominis totum exigit, odii illud dividi inter Deum et creaturam, quæ non nisi propter Deum est amanda, horrendaque tormenta minatur his qui divinum illud fœdus abrumpt.

(Translat. ex Bibl. de Vence.)

JACOBI BONFRERII ⁽¹⁾ IN LIBRUM JUDICUM Præfatio.

Et hic à libri nomenclaturâ inchoandum. Dicitur autem hic liber hebraicè *schophetim*, græcè *ἱερεῖς*, latinè *judices*, quæ omnia idem sonant; Philo tamen etiam *ἑκουακον, judicia*, librum hunc appellavit, ad eum modum, quo et alii quosdam Regum non Regum, sed regnorum appellaverunt. Porrò Judices vel Judicum liber appellatur à materiâ, quæ judicum res gestas, qui Josue successerunt, et reges antecesserunt, continet, vel certè res et historias nonnullas quæ judicum temporibus acciderunt; prius tamen quàm res à judicibus gestas aggrediatur 1 et 2 capite rem altius repetit, et pauca quædam præmittit, quæ viam muniunt ad sequentes de judicibus narrationes. A 3 capite usque ad 17, comprehenduntur gesta judicum; à 17 usque ad libri finem quædam historiæ memoratu dignæ referuntur, quæ istis judicum temporibus acciderant, non indicato tamen certo tempore, aut sub quo judice ea facta sint.

Nota tamen non omnium judicum gesta hic fuisse comprehensa, nam duo postremi judices, Heli et Samuel, rejecti sunt in librum 1 Regum; commodius enim visum, ut tota Sa-

(1) Vide vitam Bonfr. 4. vol. Script. cæpp.

muels vita ab ipso orta et infantia in eundem librum compingeretur, quam ad rem necesse fuit etiam Heli gesta, vel certè senectutis ipsius casus (quos solos Scriptura referit) conjugere, cum non potuerint à Samuelis gestis divelli. Porrò Samuelis gesta, qui populo regem extorquente, Deoque auctore primos Hebræorum reges inunxit et inauguravit, non conveniebat à Regum historiâ sejungi.

Continet item hic liber varios populi Israelitici casus prosperos et adversos, Deo alternante, et modò populum affligente ob illius idololatricam, et à divino cultu desertionem, modò feliciora reponente, cum tacti penitentiæ Israelitæ ad Deum revertebantur, ut hic unus liber manifestis exemplis demonstret unde regnorum splendor et florens reipublicæ status peti debeat, ex unâ videlicet religionis curâ, quæ si principum regumque animis insederit, perspicuè intelligant se suaque regna sub Dei protectione et tutelâ futura, à quo et externa vis hostium sit arcenda, et bonorum omnium suppeditanda affluentia, sin hujus religionis curam abiciant, vel postremam ha-